

NEMZETNEVELÉS

FELNÖTT HONFITÁRSAINK ön- és közművelődésén múlik, hogy mennyiben élhet nemzeti életet a magyar. Mert a nemzet szellemi egység és ez annál tömörebb, minél több tagja van a nemzettel fejlődött népnek, mely öntudatosan, ösztönösen, akaratosana nemzet szellemi egységébe kapcsolódik, tehát minél többen ismerik nemzetük történelmi egyéniségét, hagyományos szellemét és szervezetét, hiszik és vallják a nemzeti értékrendet, felfogják és átérzik a nemzeti hivatást és vállalják a közösségi sorsot, amely ebből következik és szüntelen egyéni áldozathozatalra kötelez. Társadalompolitikai eljárásokkal lehet, sőt kell ellensúlyozni a nemzeti egység kialakulását hátráltató erőket és törekvéseket és egyengethetjük a nemzeti élethez múlthatatlanul szükséges zavartalan társadalmi együttműködést. Gazdaságpolitikai eredmények átmenetileg, sőt tartósan is megszüntethetik azokat a szociális feszültségeket, melyeknek a nyomormocsarak adnak tápot. Korszerű, eredményes tervszerű társadalom- és gazdaságpolitika a társadalmi fejlődés mai fokán elengedhetetlen feltétele tehát annak, hogy műveltségének mértékével arányos megélhetési színvonalon és a szociális igazságosságnak megfelelő jövedelem- megoszlási viszonyok között éljen a nép, és ennek révén minél szélesebb rétegei rendelkezzenek a kenyérkereset mindennapi gondjaitól megkímélt lelki frissességgel és szellemi erővel, ami a nemzeti értékek megismeréséhez a közösségi eszmények lelkes és meggyőződéses szolgálatahoz múlthatatlanul szükséges. Nemzeti élethez azonban szűkebben értelmezett társadalom- és gazdaságpolitikán felül tervszerű nemzetnevelés kell, amely a megélhetési erőfeszítésektől és gondoktól megkímélt lelki és szellemi erők érdeklődését a nemzet felé irányítja és bekapcsolásukat a nevelés eszközeivel elősegíti.

A nemzetet ismerő, megvalló és vele szabad akaratból azonosuló embermilliók nélkül nem maradhat fenn nemzet. Ehhez céltudatos nemzetnevelés kell. Kell, hogy a nép egységben, nemzetként éljen és így a nemzet tartósan kifejthesse képességeinek legjavát. A nemzet tömörítése, a nemzeti egyéniség kidomborítása és a nemzettel azonosulás akaratának nevelése ma, a nemzetek élethalálharcának korában minden nemzet számára, de történelmi helyzetünk okán a magyarság számára elsősorban létkérdés. Mellőzése a magyarság önfeladásával lenne egyértelmű.

A magyar közoktatásnak ez bevallott rendeltetése. Népoktatásunktól a felső oktatásig az egyéniség kifejtésén felül az oktatásnak célja a nemzettel nevelés. A közfelfogásban azonban a nevelés gyermeknevelés, a tanulás gyermekek és fiatalok feladata, célja pedig a megélhetéshez, a keresetszerzéshez múlthatatlanul szükséges ismeretek elsajátítása. Az emberek megfedkeznek arról, hogy az iskolai oktatás és a gyermeknevelés csak megalapozása a nevelés ama szüntelen folyamatának, amely akkor eredményes, ha élethossziglan tart. Az élet környezete, a külső világ szüntelenül változik. A kulturális értékek gyarapodnak, a technikai találmányok és a természettudományos fej-

lódás következtében a művelt ember világlátása szüntelenül átalakul. Történelmi változások módosítják földünk politikai arculatát és a különböző államok, nemzetgazdaságok viszonylagos jelentőségét. Az iskolában szerzett ismeretekre korlátozott tudással tájékozatlanul, idegenül állnánk ebben a változó világban, nem találnók meg benne helyünket. És mennyire szürke lenne gyermekkorban szerzett ismereteink állandó kiegészítése, szüntelen önnevelés nélkül ez a világ! Iskolában irodalmat tanulva még felismerjük a versek szépségét. Felnőtt korban a nemes szépirodalomtól elszokva, ha történetesen verset olvasunk, a kenyérkereső pályán elszürkült lelkünk már nem örül a vers szépségének. Ha a zenekultúrától elszokunk, nem örvendez lelkünk a klasszikus zenének. Mennyi szépség, művészet, irodalmi remek van az életben és egyéniségünk elveszti szellemi látóképességét, elszürkül; az önművelés elhanyagolása következtében elvész számára ez a sokféle boldogság, melyet az élet csak azoknak ajándékozik, akik szüntelen neveléssel alkalmassá teszik egyéniségüket az élet sokrétű gazdagságának, színpompájának élvezésére. Betegeskedő, előregedő emberek érzik csak igazán, mennyivel szebb, tartalmasabb lett volna életük, ha évtizedeken át nem vetették volna teljes énjüket a karriercsinálásba, a pénzhajszába, ha a sokoldalú életnek, a szellem világának változatos szépségében gyönyörködve megőrizték volna szellemi látóképességüket.

Minél szegényebbek vagyunk anyagiakban, annál inkább sarkalljuk népünket, hogy önneveléssel gazdagítsa felnőtt korában lelki értékeit. Már pedig egyedül a felnőttneveléssel kiegészített népoktatási rendszer szolgálja teljes mértékben a nevelés célját: a nevelés arra törekszik, hogy mindenki kifejthesse képességeinek legjavát és rendelkezék az egyéniségének megfelelő legjobb életforma kialakításához és megtartásához szükséges ismeretekkel, a társadalom pedig nemzedékről nemzedékre átörökíthesse azokat az értékeket, a melyek, ha elkallódnak, egy nemzet műveltségének szelleme megveszendőbe.

Roppant változások közepette az emberek nagy része szüntelen bizonytalanságot érez: eszköznek, tárgynak, nem pedig élete urának látja magát. Az ember nem találja meg magát a világban, legalább is nem az az ember, aki feladta önmaga nevelését. A felnőttek szüntelen nevelése éppen azért is szükséges, hogy az egyre táguló látókör és bővülő tudás segítségével a felnőtt ember megtalálja és megtarthassa helyét a mindenségben és kiérlelődjék benne az az emelkedett életbölcesség, amelynek birtokában nyugodtan nézhet szembe az élettel, s ha kell, annak veszélyével, megpróbáltatásaival. Ehhez az élethez bizony alkalmazkodnunk kell. És éppen a nevelés feladata, hogy lehetővé tegye az ember számára a megváltozott életkörülményekhez való szüntelen alkalmazkodást. Ha tehát a felnőttek nevelése szünetel, abból tömérdek társadalmi ellentét, feszültség támad. Az emberi együttélés válságai következnek be, egyszerűen azért, mert a felnőttek nem tudnak szellemben, gondolkodásban, felfogásban kellő rugalmassággal alkalmazkodni az élet gyors átalakulásához. A felnőttnevelés elhanyagolása mélyíti el a nemzedékek között elfajuló ellentétet, és ez az úgynevezett generációs problémán át nehezíti meg a társadalmi együttműködést. Minden nemzedék korának előhaladtával új nemzedék lép a nyomába több ismerettel és az önkifejtésnek egyre nagyobb lehetőségével. Az új ismeretek aláaknázzák a megrögzött szokások és az idejét múlt hagyományok tekintélyét, miért is az újabb felfogás ellenállással találkozik mindazok részéről, akik elvesztették szellemi rugalmasságukat, alkalmazkodó képességüket. Az öngazolásra képtelen konzervativizmus fokozza a feltörő nemzedék

türelmetlenségét. A felfogások ütközése folytán ellentétek és félreértések, támadnak, amelyek meghíúsítják a társadalmi együttműködést és a rendezett mederben folyó fejlődést. Ezen csak az segít, ha a nevelést nem csupán az életre előkészítő, de minden életkorban szüntelenül folyamatosan ható tényezőként hasznosítjuk, hogy a korosabb nemzedék tudásában, akár az újabb ismeretek terén is valóban lépést tarthasson a fiatalabbal és így megőrizhesse a rendezett társadalmi léthez szükséges tekintélyét és az előző nemzedék bőségebb élettapasztalata a reakövetkezőnek pedig frissebb tudása a közösségi szellemben egymást nemesítve összeolvadjon a nemzet közjává szolgálatában.

A felnőttek nevelése, bármennyire gazdagítja is az érett korban levő és az élet alkonya felé haladó emberek életét, mégis elsősorban társadalom- és nemzetet erősítő tényező.

A sűrűn, gyorsan és váratlanul bekövetkező politikai, hatalmi, gazdasági változások a rendezett emberi együttélés formáit szüntelenül a széthullás veszélyével fenyegetik és az átalakulás folyamatában sűrűsödőfeszítő érók az életképes társadalmakból kiváltják az önkirtátsnak, a társadalom létfontartásának ezen tényezőit. A francia forradalom szellemségének terjedése és az ipari forradalmaktól kiváltott társadalmi egyensúlybenulás óta a szociális értelmű felnőttnevelés a szétesés veszélyétől fenyegetett társadalmaknak önvédelmi, önfentartásra, értékeik védelmére irányuló kísérlete. De a társadalom önvédelmén kívül a felnőttnevelés a kizárólag népoktatásban részesülő tömegek önvédelme is, azzal a számtalan politikai megtévesztéssel, közéleti fondorlattal, téveszmével való fertőzéssel szemben, amit a jelszavas pártpolitika és az ál-népi törekvések visznek a faluba és szellemi zűrzavart támasztva, akadályozzák a nép világos látását és saját életkérdéseinek józan mérlegelését.

A felnőttnevelés legtöbb intézményének rendeltetése ennél még messzebbmenően szociális értelmű: tökéletesebb társadalmi rend kialakítása az állampolgári hivatástudat erkölcsi és szellemi megalapozásával és széles néprétegekben való általánosításával. Ahol nemzeti önkormányzat van, a felnőtt népesség nagy része a politikai nemzet tagja. Joga és kötelessége figyelemmel kísérni és megítélni a nemzeti élet alapvető kérdéseit és kiválasztani a politikai elit tagjait. A közjogok kiterjesztésével roppant felelősség hárul az állampolgárra. Kétségtelen, hogy a felelősség súlya nevelő hatású. De ahhoz, hogy az állampolgár lelkiismeretesen teljesítse felelősséges, nemzeti önkormányzatba kapcsolódó hivatását, ismernie kell nemzetét, ennek történelmét, hivatását, nemzetközi helyzetét, nemzetgazdaságát, a politikai intézményeket és a szüntelenül változó és szaporodó közéleti kérdéseket. Az állampolgárokat tehát az állampolgári feladatokra szüntelenül nevelni kell, máskülönbén vagy pillanatnyi hangulatoktól, célzatosan irányított szenvedélyektől vagy durva önzéstől indítatva fejtik ki közéleti magatartásukat. Minél nagyobb a szerepe az önkormányzatnak egy nemzet életében, annál nagyobb a nemzeti jelentősége annak a felnőttnevelésnek, amely az állampolgárokat közjogaik közhasznú gyakorlására előkészíti.

A felnőttnevelés akkor tartós hatású és értékes, ha önkéntes. Felnőtteket nem lehet esztendőkön keresztül iskolába kényszeríteni és tőlük azt várni, hogy kényszerű foglalkoztatás eredményeként belőlük nemesebb, szociálisabb, hívőbb, nemzetibb lények váljanak. Vizsgáztatással egybekötött szakképzés kötelező alapon sikerrel járhat. De a felnőttnevelés célja nem az, hogy az embereket valaminő pályára, foglalkozásra előkészítse, hanem hogy etikai értelemben nemesítse, hogy belőlük a nemzettel tudatosan azonosuló, erkölcsileg minden tettükért mélységes felelősséget érző, az élet nagy összefüggéseit

áttekintő személyiségek a közösség értékes tagjaivá váljanak. Ezt neveléssel csak akkor érjük el, ha ezzel a felnőttéknél már jelentkező szükségletet, igényt elégitünk ki. A felnőttnevelésnek tehát ilyen vágyak, igények ébresztésével, felkeltésével kell megindulnia. Ezért alkalmasak az egyházközségek, valláserkölcsi mozgalmak, népmozgalmak, határozott társadalmi felfogású egyesületek, szervezetek arra, hogy kialakítsák a felnőttnevelés célszerű kereteit, amelyekben hasonszórú, hasonló életkörülmények között, ugyanazokkal az életnehézségekkel küszködő emberek alig különböző előismeretek birtokában, közös erőfeszítéssel keresik a vágyott emberi közösségi célhoz vezető utat. A felnőttben könnyebben támad nevelésének igénye, ha annak célját nem az általános állampolgári nevelésben jelölik meg, hanem olyan célkitűzésben, amelyhez érzelmvilága könnyebben kapcsolódhat. Krisztusibb magyar, a magyar föld birtoklására méltó gazda, új társadalmi rendet építő népvezető, erre könnyebben vágyik az egyszerűbb felnőtt ember, ez a gondolat képzeletvilágát, ösztönéletét foglalkoztatja. Élményszerűvé válik tehát a nevelésben való részvétel, bizonyos mechanizmus hajtja őt a népfőiskolába vagy a felnőttnevelés más otthonába. A hatás annál teljesebb, minél mélyebben hat nem csupán az értelemre, hanem az érzelmvilágra, az ösztönéletre. Ez a magyarázata annak, hogy külföldön és belföldön egyaránt, a hitélettel vagy a társadalmi reform vágyával, ennek élesztésével kapcsolatos felnőttnevelésnek volt a leghatásosabb eredménye.

Voltaképpen ilyen szellemben és értelemvilágban indult meg a felnőttnevelés ennek szülőföldjén, Angliában. 1798-ban quakerok létesítették Friar Lane-t Nottinghamban, a felnőttek bibliaismereteinek elmélyítése, bibliagyakorlatok megtartása végett és ugyanilyen irányban indult meg Bristolban, 1812-ben a „Felnőtt Embereket Szentírás Olvasásra Tanító Intézet“. A felnőttnevelés tehát Angliában bontakozott ki először, hiszen innen indult meg az első ipari forradalom és itt a legerősebb a társadalmi öntevékenység. A felnőttnevelésnek három irányú társadalmi szervezkedés adott lendületet. A rochdalei pioniroktól nagy lendülettel felkarolt szövetkezeti mozgalom, a munkásság mozgalmi és szakmai szervezkedése és a nagy történelmi hagyományú egyetemeknek a széles néprétegek életének nemesítésére irányuló egészséges szellemi imperializmusa. A szövetkezeti mozgalom felismerte, hogy akkor egészséges és nép védelmi jelentőségű, ha a szövetkezetek tagjai a szövetkezés szellemében, az önszegély alapján, keresztyéni értelemben, egymást kölcsönösen megbecsülő embertársakként, önkéntesen együttműködnek. Ezt a szellemet művelni, fejleszteni kell a gazdasági érdekből szövetkező tagokban. Ezért az elterjedt angol szövetkezeti mozgalom először 1844-ben felállította a felnőttek vasárnapi iskoláit, 1883-ban megalakult a szövetkezeti asszonyok művelődési központja és a szövetkezetekkel kapcsolatban mindenütt a tagok művelődése olyan lendületet kapott, hogy 1885-től kezdve már a szövetkezetek nevelő munkáját, egy a tagok részéről választott központi nevelésügyi bizottság irányítja. Tévedés lenne azt feltételeznünk, hogy ezekben a szövetkezeti felnőttnevelédekben kizárólag gazdasági ismereteket nyújtottak, éppen ellenkezőleg: a tanulmányok nagy részét a történelem, az irodalom, a társadalmi szolgálat szervezése kötötte le, hiszen a cél a közösségi szellem fejlesztése volt. A munkásságnak a politikai jogok kiterjesztésére és a gazdasági önvédelemre irányuló chartista mozgalmánál szellemében 1842-ben Sheffieldben létesült az első népkollégium, amelyet sűrű egymásutánban követtek a munkásmozgalom népvezető szervezőit közéleti munkára előkészítő munkáskollégiumok. James Stuart, Arnold Toynbee és Arthur Acland szellemi előkészítése és eszmevetése nyomán dús termés támadt a hétvégi, a nyári és az internátussal egybekötött felnőtt-iskolák, kiváltképpen Anglia iparosodásával és városainak gyors fejlődésével növekvő és sűrűsödő, kereskedő és

munkás felnőttek állampolgári nevelésére. Az 1899-ben létesült Ruszinkollégium már munkásfőiskolának számított, úgyszintén a radikálisabb munkásmozgalom szellemének inkább megfelelő Központi Munkáskollégium. A gombamódra szaporodó munkásnevelő és önképző egyesületek tervszerű munkájának módszeres irányítása érdekében 1903-ban a munkásmozgalom szakmai szervezeteivel és szövetezeteivel karöltve, megteremtette a Munkásnevelés Szövetségét és a nevelés történetében emlékezetes 1907. évi oxfordi tanácskozmány kiérlelte azokat az alapelveket, amelyek az egyetemeknek a munkásnevelésben vállalt szerepét, s az ilyen irányú nevelő munkát általában irányítják. Az univerzitások is felismerték, hogy valóban univerzálisaknak kell lenniök, olyan értelemben, hogy az egész nép, legalább is az egész felnőtt népesség szellemi életét kell felölelniök és a pártpolitikai célzatoktól ment egészséges egyetemi szellemmel kell áthatniök. Az egyetemnek nem lehetnek többé zárt testületek, hanem a nép mély rétegeibe kell gyökeret vemiök, hogy valóban az egész nép egyetemei legyenek. Amióta Oxford kiküldte széles néptömegeknek egyetemi szellemben való nevelésére alkalmas embereit a gyárak, a műhelyek, az elővárosok világába, az ilyen egyetemi művelődési telepeket létesítő mozgalom rohamosan terjedt és ma már Angliának majdnem minden egyeteme nagyszámú „university extension“-nal rendelkezik. Korunkban az állam és a helyhatóságok hathatós támogatásával, Angliában a munkáskollégiumok, az egyetemi művelődési telepek, a Munkásnevelő Szövetség telepeihez tartozó tanfolyamok, a szövetezetek és a Fiatalemberek Keresztény Szövetsége a fenntartói és a fejlesztői a brit felnőtt nevelésnek. Anglia roppant nagy áldozatokkal, a közületek minden támogatásával, de az intézményeket hordozó autonómiák tiszteletbentartásával fejleszti társadalmi nevelésének rendszerét, mert az angolok szerint természetüknek a demokrácia felel még, márpedig demokratikus formában csak művelt nemzet élhet. Általános művelődés és ezt elősegítő felnőttnevelés nélkül közhasznú módon nemzeti önkormányzat nem működhet.

A felnőttnevelés Angliából kiindulva mindenekelőtt a skandináv államokra, majd Észak-Amerikára hatott. Az intézményeket és módszereket természetesen átalakította a népek hagyománya és társadalmi szerkezete. Az agrárjellegű Dániában a nemzetnevelés súlypontja természetesen a parasztság nevelésén van, a fejlődés tehát csak a parasztság önkéntes közreműködésével indulhatott meg. Gruntvignak mélyesen keresztény szellemű és az észak hagyományaitól áthatott propagandája nyomán Koknak sikerült a dán természetből és Gruntvig tanításából kialakítani a jól ismert dán felnőttnevelési rendszert.¹ A dán kezdeményezésnek Finnországban és Németországban volt a legdúsabb eredménye. A szövetezeti élettel karöltve a finn népet nemzeté valóban a dán rendszerű népfőiskolák nevelték és a világháborút követő első évtizedben az ugyancsak dán rendszerű parasztfőiskolák voltak a nemzeti felemelkedést előkészítő szellemi erőgyűjtő népművelő központok. A nagy külföldi példák igazolták a nép természetével, hagyományaival, sajátosságaival számoló intézményes felnőttnevelés nemzeti, szociális és erkölcsi értékét. Ezért még nehéz történelmi helyzetünkben is, vagy éppen azért, mindenképpen elő kell segítenünk a magyar nép önkéntes művelődési, önnevelési törekvéseit és szervezkedését.

A magyar felnőttnevelés esélyeinek elbírálásánál a következő mozzanatokkal kell számolnunk.

1. A munkaidő általános csökkenése átalakítja az ipari-városi munkástömegek életformáit, napi 2—3 órát szabadít fel, amelynek egészséges és hasznos eltöltésétől nagy mértékben függ e társadalmi

¹ V. ö. Terescsén Ferenc: Sigtuna. Magyar Szemle XXXVII. 145. 77. lap.

rétegnek közösségi értéke, közgondolkodása és általános nemzetpolitikai jelentősége. Bizonyos mértékben a szakszervezeti nevelés és a munkássport terjedése révén a fiatalabb munkásnemzedék elfordult a kocsmától, és a közösségi kérdések iránti erős érdeklődésével bőséges tevényévé lett a városi felnőttnevelésnek.

2. Parasztságunk értékudatának fejlődése, kulturális javainak szeretete és megbecsülése, sokakat meglepő tudásszomja módfelett megkönnyíti a társadalmi úton irányított falusi felnőttnevelésnek és önnevelésnek megvalósítását. Annyi megtévesztő agitáció, politikai jelszöhintés és néprontó hatalmaskodás után elemi erővel támadt fel parasztságunkban az igazság és a valóság elfogulatlan, tárgyilagos megismerésének a vágya. Mihelyt a KALOT 30—40 ember számára népszerű tanfolyamot hirdet, százával jelentkeznek, olyannyira, hogy például egyedül a KALOT decemberi és januári tanfolyamait 9600 gazda és gazdalegény látogatta. A KIÉ téli táborozásainak sikere, lelkes hangulata és eredménye közismert. A parasztság tudásszomjára jellemző, hogy Berettyóújfalun a Gazdakör elnöke, minden támogatás és kívülről való biztatás nélkül, 40 gazda bevonásával megszervezte önművelésüket. Ma már minden külső támogatás nélkül 300 gazda látogatja a nem csupán gazdasági ismereteket nyújtó gazdaköri tanfolyamot. Az érdi népiskola meghívott néhány községi bírót, esküdteket a magyar élet kérdéseinek megbeszélésére. Három héten belül ezernél több községi bírót és esküdteket jelentkezett s a legnagyobb gondot ennek a bőséges tudásszomjnak a csillapítása okozta. Ez a néhány példa csak szemelvény abból a bőséges anyagból, amely a magyarság népi életének megfigyelőit nap-nap után megörvendeztet. Erős nép az, amelyik ennyire vágyik a tudásra ...

3. Az igazság, a valóság, a lehetőség megismerése mögött jórésben a társadalmi átalakulás, a szociális átalakulás közmeggyőződése lakozik és különösen a falusi néprétegeknek eltökélt akarata, hogy ebben az átalakulásban tevéleges tényezőként kívánnak szerepet játszani. Ehhez gyűjtik a tudást, ehhez keresik a szellemi eszközöket.

4. A sűrűsödő gondok közepette bizonytalanságban élő emberek keresik az állandót, a maradandót, a szilárdat életükben. A változatlan erő és érték utáni vágy szükségképpen kivezeti az embereket mindabból, ami változó, ami múlandó, ami esetleges. Így ismét feltámad az emberekből az örök értékek tisztelete és vágy ezeknek legmagasabb állandó hordozója, a valóban örökkévaló után. És minél terheesebb számunkra a dologi világ, annál elevebben... Az emberek tehát, a felnőttek is, mindinkább Isten felé fordulnak és Isten előtt látják nemzetük életét is. Ha egy felnőtt emberben ismét megerősödik az Isten-szomjúság, ez mélységes felelősségérzettel párosul, felelősséggel család, nemzet, embertárs iránt. Márpedig felelősségérzet és a természetfelettihez fűző szüntelen kapcsolat élménye jó szolgálatra kötelez, ehhez pedig ismernünk kell azokat az eszközöket, amelyeknek segítségével valóban jól szolgálhatunk. Ez elvezeti a felnőttet a szolgálat-hoz szükséges tudás forrásához. Részben innen, komoly, felnőtt emberek nagy vágyakozása, nevelésük önnevelés emberi tökéletesedés után.

5. Itt vannak a céltudatosan szervezkedő, minden hatalmi gondolattól, egyéni és csoport-önzéstől mentes nevelőmozgalmak, mint a társadalmi nevelésnek, a felnőttek nevelésének máris bevált serkentői, fenntartói, művelői. Ezek ébresztik az emberi tökéletesedésre, a gazdagabb lelki és szellemi tartalmú életre irányuló vágyat s az alkalmi előadások szétágazó egyéni és csoportos nevelőmunkával fokozzák a nép kulturális igényét és a nemzettel való azonosulás vágyát. Ezeknek az új medret vájó, de máris széles mederben előre hömpölygő mozgalmaknak nagy előnye, hogy széles táborból válogathatják ki a mozgalomban már kipróbált nevelőket és mindaddig, ameddig a felnőtt-nevelés keretei nálunk még szűknek bizonyulnak, kiválogathatják ebből a bőséges választékból azokat, akik közösségi szempontból elsősorban méltók egyéniségük kifejtésére. Ezek a nagy nevelő mozgalmak, mint például a KALOT, a KIÉ, az EMSZO, a SZEMKE, a KALÁSZ,¹ bizonyosságot tesznek arról, hogy milyen eleven, gazdagon tagozott felnőttnevelés és népi önművelés lehetséges hazánkban, ha az állam minden uniformizáló, fékező, dermedező államosító törekvéstől menten, inkább közvetett erkölcsi támogatással egyengeti a nép kulturális öntevékenységének kibontakozását. A tapasztalatok máris azt mutatják, hogy ott, ahol magyarok öntevékeny társadalmi élete rugalmas szervezeti formába fejlődött, nem késik a szerves életközösségek társadalmi nevelő munkájának belterjes művelése sem. Ha tehát az állam jogi intézményekkel elősegíti a társadalmi erőknél szerves élet-egységekbe tömörített csoportosulását, ezekből a nem mechanikusan képződött gócból majd népünk szellemét megtermékenyítő, nemesítő nevelő gondolatok, eszmék sugároznak ki.

Azért, mert nagy hagyományú nemzet vagyunk, ne hanyagoljuk el nemzetté nevelésünket, mert nemzetként csak az a nép marad fenn, amely szüntelenül építi, fejleszti a közösség minden tagjának nemzeti értéktudatát.

KOVRIG BÉLA

¹ KALOT: Katolikus Agrárfjúsági Legényegyesületek Országos Titkársága, KIÉ: Keresztyén Ifjúsági Egyesület, EMSZO: Egyházközi Munkásszakosztály, SZEMKE: Széchenyi Magyar Közművelődési Egyesület, KALÁSZ: Katolikus Leányegyesületek Szövetsége.